

Međunarodni sastav ansambla Musica Adriatica: Sara Dodig Baučić (umjetnička voditeljica i dirigentica), Carl Demonet (orgulje), Anna Lachegy (viola da gamba), Meneka Senn (sopran), Talitha Cumi Witmer (teorba), Yonathan van den Brink (bas-bariton), Rosemary Carlton-Willis (sopran), Eric Schlossbegr (kontratenor) i Filipe Neves Curral (tenor)

Prva integralna izvedba moteta Ivana Lukačića iz njegove jedine sasvim sačuvane zbirke, *Sacrae cantiones*, 4. prosinca 2019. u splitskoj katedrali sv. Dujma

Ivane Lukačiću, dobro došao u 21. stoljeće!

Kompletnu su zbirku izveli i za CD snimili novoosnovani međunarodni ansambl Musica Adriatica i njihova voditeljica, dirigentica Sara Dodig Baučić

Piše: Karmen Širović

Prije četiri stoljeća objavljen je pravi biser barokne glazbe i jedina cjelovita sačuvana zbirka Ivana Lukačića koja u 27 moteta u sat vremena glazbe prikazuje toga hrvatskog skladatelja kao majstora polifonije. *Sacrae cantiones* (Svete pjesme) namijenjene su bogoslužju, pa su tekstovi preuzeti iz Biblije ili liturgijskih crkvenih knjiga, osim dva moteta s tekстом nepoznatoga podrijetla. »Djelomično je nepoznato autorstvo, ali je tekst i dalje duhovne tematike«, objašnjava idejna začetnica i umjetnička voditeljica ansambla Musica Adriatica, dirigentica Sara Dodig Baučić. Zbog oskudnih i teško dostupnih podataka o Lukačićevu životu, autora primarno upoznajemo izvedeci i slušajući njegovu glazbu.

Šibenčanin u Splitu

Poznato je da je Ivan Lukačić rođen u Šibeniku oko 1585., gdje se počeo glazbeno obrazovati; nakon toga se školovao u Italiji. U domovinu se vraća

1618. godine i do smrti, 30 godina, boravi u Splitu. Djelovao je kao gvardijan samostana sv. Frane na Obali te kao kapelnik u katedrali sv. Dujma pa prva integralna izvedba zbirke *Sacrae cantiones* nije mogla pronaći adekvatniji prostor. Lukačićev rad i važnost njegove zbirke u kontekstu hrvatske glazbe isticali su i uvaženi hrvatski muzikolozi, poput Dragana Plamenca i Josipa Andreisa, a zahvaljujući vještoj transkripciji i rekonstrukciji *bassa continua* muzikologa i akademika Ennija Stipčevića, moteti su od 1986. spremni za izvedbu u suvremenosti. Iako se pojedini često izvode, poput *Quam pulchra es*, *Canite et psalite* i *Panis Angelicus*, a odabrani su snimljeni i na nosačima zvuka 1971. za Jugoton te 1993. za Musica sacra, trebalo je proći četriristo godina do njihove integracije. »Otkad sam došla u doticaj s tom zbirkom, bila sam fascinirana. Počele su se radati ideje. Iako sam neke motete već izvodila, želja mi je bila postići cjelovitost, jer ih nigdje nisam mogla čuti sve u nizu, ni snimljene, ni uživo«, objašnjava svoj početni impuls Sara Dodig Baučić.

Studij dirigiranja u Utrechtu za Saru Dodig Baučić nije urodio samo novim

spoznajama, nego i planovima za nove projekte. Nakon razgovora s kolegicom iz Nizozemske, razvila je suradnju s profesionalnim glazbenicima educiranim za izvedbu stare glazbe. Devet glazbenika sedam nacionalnosti povezanih ljubavlju prema staroj glazbi i Nizozemskom kao bazom postaje Musica Adriatica: Sara Dodig Baučić (umjetnička voditeljica i dirigentica), Carl Demonet (orgulje), Anna Lachegy (viola da gamba), Meneka Senn (sopran), Talitha Cumi Witmer (teorba), Yonathan van den Brink (bas-bariton), Rosemary Carlton-Willis (sopran), Eric Schlossbegr (kontratenor) i Filipe Neves Curral (tenor). Iako je riječ o glazbenicima specijaliziranim za povijesno obaviještenu praksu izvođenja, do ovoga projekta nisu se susreli s baroknim tekovinama iz Dalmacije pa ih je »trebalo poučiti i osvijestiti o značenju stare hrvatske glazbe«, ističe Sara Dodig Baučić. Ansambl je osnovan 2019. godine u Splitu s ciljem izvođenja, predstavljanja i oživljavanja glazbe koja potječe s jadranske obale. Probe za prvi projekt, cjelokupnu izvedbu zbirke *Sacrae cantiones*, počele su u Nizozemskoj, čije im je partnerstvo omogućilo prostorije za vježbanje. Druga faza rada održala se

u Splitu, gdje su glazbenici boravili pet dana pripremajući se za koncert 4. prosinca 2019. u katedrali sv. Dujma, koji je privukao brojnu publiku.

Novo poimanje

U tako zahtjevan i hvalevrijedan projekt uloženo je mnogo truda i vremena, a najveći zahtjevi, prema Sari Dodig Baučić, bili su: »... organizacijski, počevši od prikupljanja sredstava za izvedbu projekta, preko izbora izvođača za ansambl, do realizacije. Priprema izvedbe za mene je bila izazov u svakom pogledu; rad s ansamblom na profesionalnoj razini drukčiji je od onog s amaterima. To zahtijeva izvršnu pripremljenost, od povijesnih i muzikoloških činjenica do analitike i kreativnog rada s izvođačima tijekom sazrijevanja materijala. Takva glazba ne živi u samoci sobe, jer u partituri ne piše sve ono što se izvodi. Kolege su bili oduševljeni i jedva čekamo novi susret!« Umjetnička voditeljica projekta objašnjava i zašto se odlučila na međunarodnu suradnju, posebno za kolege iz zemlje tulipana: »Nizozemska je jedna od kolijevki povijesno osviještene prakse izvođenja te je strukturirano raslojava, zahvaljujući čemu sam dobila

Sara Dodig Baučić za
Cantus otkriva sve
ljepote i izazove koje zbirka
nosi

novo poimanje stare glazbe. Željela sam sjediniti svoju tradiciju i povezati je s aktualnim praksama povijesne izvedbe.»

Lukačić u suvremenosti

Kao asistentica na Odsjeku za glazbenu teoriju, kompoziciju i pedagogiju na Umjetničkoj akademiji u Splitu, Sara Dodig Baučić u bliskom je kontaktu s budućim profesionalcima, a kako »na mladima svijet ostaje«, provjerili smo njihovo zanimanje za ranu glazbu. »Studenti su općenito zainteresirani za različite stilove i vrste glazbe, ali im nedostaje projekata kojima bi nadoknadili izostanak specijalističkog studija za ranu glazbu u Hrvatskoj. Stare se glazbe u studijskim programima dotičemo više u povijesnom i analitičkom smislu, a manje u izvođačkom. Potreban je impuls kojim će izići iz klasičnog programa i norme. Polako ulazimo u taj svijet otvarajući vrata budućim istraživanjima.« Trebaju li se Lukačićevi moteti promatrati samo u povijesno osviještenoj izvedbi ili mogu dobiti novo značenje u 21. stoljeću? »Odnos prema partituri uvijek je zanimljiv, jer interpret može imati drugačiju viziju od skladatelja, pa je glazba uvijek uhvaćeni trenutak i aktualna u vremenu. Katkad suvremenu partituru osjećamo kao blisku, što može blizjediti kako idemo stoljećima unatrag. Znamo li kako se tada izvodilo? Jesu li skladatelji zapisivali sve što su htjeli da se izvede? Nekad nije bilo potrebe za oznakama određene dinamike ili ukrasa, jer su se oni podrazumijevali. Kod Lukačića neka mjesta nisu detaljno šifrirana, ali se zbog konteksta podrazumijeva određena interpretacija. Suvremeni interpret ne treba nužno biti netko tko će se povijesno prebaciti u određeno razdoblje, nego čovjek u svojem vremenu koji će reagirati na povijesnu zbilju i biti svjestan konteksta nastanka glazbenog djela. Zato je tu znanost i istraživanje koji će dati težinu povijesnoj osviještenosti u praksi.« One koji nisu mogli biti na koncertu, sigurno će razveseliti informacija da je Musica Adriatica snimila sve motete iz *Sacrae cantiones* za novi album. Ivane Lukačiću, dobro došao u 21. stoljeće!

Uz 400. obljetnicu tiska jedinog sačuvanog opusa jednoga od prvih hrvatskih skladatelja

Lukačićeve *Sacrae cantiones* u novim interpretacijama

Ivana Lukačića (1585. — 1648.), istaknutu figuru hrvatskoga glazbenog baroka, mnogi nazivaju »ocem hrvatske glazbe«

Piše: dr. sc. Ennio Stipčević

Protekla 2020. godina trebala je biti u znaku obilježavanja 400. godišnjice tiskanja zbirke *Sacrae cantiones singulis, binis, temis, quaternis, quinsque vocibus concinendae* (Venetiis: Gardano, 1620.) Ivana Lukačića (Šibenik, oko 1585. — Split, 1648.), zbirke od 27 moteta za jedan do pet glasova, uz orguljski šifrirani basso

Još je 1935. Dragan Plamenac u predgovoru prvoga notnog izdanja zabilježio: »Svi moteti imaju se pjevati bezuvjetno čitavi u solističkom sastavu.« Nije računao na činjenicu da predgovore malotko čita! Te riječi nitko nije ozbiljno shvatio sljedećih pola stoljeća!

continuo. Sveprisutna korona umijesala se u predviđeni itinerer obilježavanja Lukačićeve obljetnice. Ipak, i u takvim je okolnostima učinjen znatan pozitivan pomak u poznavanju Lukačićeva djela.

Danas je Ivan Lukačić jedan od najpoznatijih starijih hrvatskih skladatelja, istaknuta figura hrvatskoga glazbenog baroka, koji je ne jedanput nazvan »ocem hrvatske glazbe«. Istina je, međutim, da Lukačić nije imao pravih nasljednika, njegova je glazba vrlo brzo nakon njegove smrti potonula u posvemašnji zaborav. Još Julije Bajamonti (učeni polihistor, enciklopedist, zago-

vornik francuskoga prosvjetiteljstva i jedan od najobrazovanijih Hrvata svojega doba, ujedno jedan od ponajboljih hrvatskih skladatelja druge polovice 18. stoljeća) o nekadašnjem kapelniku splitske prvostolnice i gvardijanu franjevačkog samostana na Obali nije znao ništa. Ni drugi upućeni stariji hrvatski bibliografi i glazbeni pisci (Šime Ljubić, Ivan Kukuljević Sakcinski, Franjo Ksaver Kuhač) nisu slutili postojanje zbirke *Sacrae cantiones*.

Povijesno otkriće

Vrijedi ovom prigodom reći da su od sredine 16. do sredine 17. stoljeća hrvatski skladatelji, kao i oni stranci koji su živjeli i djelovali na hrvatskome tlu, objavili oko 60 tiskanih glazbenih zbirki, najviše u Veneciji, ali i u Rimu i Beču te u drugim važnim europskim glazbenim središtima. Prve tiskare opskrbljene pomičnim metalnim kalupima s notama pojavljuju se u Zagrebu tek sredinom 18. stoljeća. Nemogućnost objavljivanja u domovini imala je, paradoksalno, i svoju dobru stranu. Naime, sve što su stariji hrvatski skladatelji objavljivali u inozemstvu, kod uglednih nakladnika i u konkurenciji sa suvremenicima, bilo je ravnopravno uključeno u europsku glazbenu praksu renesanse i baroka. Nikad prije ni poslije skladatelji podrijetlom ili umjetničkim djelovanjem vezani uz hrvatske krajeve nisu bili tako snažno prisutni na europskome glazbenom tržištu.

Lukačićeve *Sacrae cantiones* u domaćoj glazbenoj historiografiji zauzimaju posebno mjesto. Riječima Dragana Plamenca, prvoga koji je u jednom novinskom članku 1934., a potom i prigodom koncerta, održanoga potkraj 1935. godine u dvorani Hrvatskoga glazbenog zavoda, zabilježeno je: »Dakle se ipak nije zatro svaki trag domaćem radu i djelovanju na ovom umjetničkom području!« Na spomenutom koncertu Plamenac je domaćoj publici (a zahvaljujući radijskom prijenosu i inozemnoj) prvi put predstavio neke od ponajboljih majstora hrvatske renesansne i barokne glazbe (Andrija Patricij, Julije Skjavetić, Tomaso Cecchini, Vinko Jelić, Ivan Lukačić). Sva kasnija

notna izdanja (Andreisovo, *Ivan Lukačić: Šesnaest moteta*, Zagreb, 1970.; E. Stipčević, kritičko izdanje cjelovite zbirke *Sacrae cantiones*, Padova, 1986. te pretisak originala u izdanju Muzičkog informativnog centra iz 1998.) kao da samo potvrđuju Plamenčeve iskaze ushita i oduševljenja.

Splitski simpozij

U Splitu je, u organizaciji Katoličko-bogoslovnoga fakulteta i Umjetničke akademije Sveučilišta, od 12. do 14. studenoga 2020.

održan međunarodni znanstveno-umjetnički simpozij *Ivan Lukačić, kapelnik splitske prvostolnice (u povodu 400. godišnjice izdanja zbirke »Sacrae cantiones«)*. Simpozij je dobrim dijelom održan online, a zbog virusne pandemije od nekih predviđenih tema i sadržaja moralo se odustati. To više treba istaknuti da je na splitskom simpoziju bio predstavljen nosač zvuka *Ivan Lukačić: Sacrae cantiones*, snimka koju zahvaljujemo mladoj dirigentici Sari Dodig Baučić i ansamblu Musica Adriatica. Taj nosač zvuka postavio je nove standarde i kriterije u doživljaju Lukačićeve glazbe.

Još godine 1935. Plamenac je u izdanju Hrvatskoga glazbenog zavoda objavio ediciju *Ivan Lukačić: Odabrani moteti (1620)* te je u predgovoru zabilježio: »... lako (je) odrediti kako treba da se izvode Lukačićevi moteti, što se tiče sastava izvodilačkog tijela. Svi moteti imaju se pjevati bezuvjetno čitavi u solističkom sastavu.« Ako je suditi prema dostupnim zvučnim snimkama, nastalima na temelju spomenutog izdanja iz 1935., te riječi nitko nije ozbiljno shva-

Musica Adriatica

**Ivan Lukačić:
Sacrae
cantiones**

Croatia Records /
Pastoral mladih SMN
/ Udruga Schola
cantorum Split

Danas napokon imamo Dansamble (Hrvatski barokni ansambl, Antiphonus, Projekt Lazarus i Musica Adriatica) i glazbenike koji mogu suvereno interpretirati *Sacrae cantiones*, kao i djela Francesca Uspera, Damjana Nembrija, Tomasa Cecchinija

tio sljedećih pola stoljeća! Jedinu stilski čistu izvedbu, služeći se Plamenčevim izdanjem iz 1935., pružio je poznati britanski ansambl Pro Cantione Antiqua na LP-u *Muzičke večeri u Donatu* (1978.). A britanski pjevači zasigurno nisu čitali Plamenčeve upute o interpretaciji rane glazbe; oni su to ionako vrlo dobro znali!

Novi naraštaj

Vrlo dugo, desetljećima zapravo, domaći dirigenti i ansambli Lukačićeve motete izvodili su kao zbarsku glazbu. Tako se događalo da su ne samo peteroglasni moteti, poput *Ex ore infantium* i *Panis angelicus*, nego i oni monodijski, bivali prepušteni punom zvuku zbora. Dakle, potpuno u suprotnosti s Plamenčevim uputama da bi ti moteti trebali biti izvođeni »bezuwjetno čitavi u solističkom sastavu«! Trebao se pojaviti novi naraštaj dirigenata (Saša Britvić, Tomislav Fačini) i novi ansambli (Hrvatski barokni ansambl, Antiphonus, Projekt Lazarus), pa da se i u našoj sredini počne razmišljati o 'povijesno obaviještenom' izvođenju barokne glazbe. Pojavili su se kompetentni glazbenici na orguljama i čembalu (Mario Penzar, Krešimir Haas, Pavao Mašić, Dario Poljak, Franjo Bilić), ali i svirači *chitarronea* i bas-gambe, tako da je stvorena jezgra pouzdanih interpreta *basso continuo*. A Hrvatski barokni ansambl postao je najvažnije domaće okupljalište glazbenika na raznim baroknim glazbalima. Sve u svemu, danas smo u situaciji da imamo glazbenike koji mogu suvereno interpretirati *Sacrae cantiones*, kao i djela Francesca Uspera, Damjana Nembrija, Tomasa Cecchinija...

Kao pandan Hrvatskom baroknom ansamblu (koji je osnovao Saša Britvić, a posljednjih godina s uspjehom vodi Laura Vadjon), pojavilo se nekoliko komornih vokalnih sastava, uglavnom usredotočenih na renesansni i ranobarokni repertoar. Kvalitetom se ističe ansambl Antiphonus, pod umjetničkim vodstvom Tomislava Fačinija (u

sjećanju su ostale njihove interpretacije Lassevih duhovnih skladbi, kao i onih svjetovnih Monteverdijevih), a sustavnom brigom o afirmaciji hrvatske barokne glazbene baštine ističe se komorni ansambl Projekt Lazarus (tijekom 2020., primjerice, izveli su na koncertima kompletnu zbirku *Sacrae cantiones* čak četiri puta).

S glazbenicima instrumentalistima i vokalnim solistima, upućenima u izvođenje barokne i renesansne glazbe, još se snalazimo, premda se osjeća da pjevačima nedostaje sustavnoga specijalističkog usavršavanja. Dovoljno je spomenuti da u Hrvatskoj nemamo ni jedan profesionalni ansambl specijaliziran za izvođenje srednjovjekovne glazbe. Prvi i ujedno posljednji ta-

YouTube internetskoj stranici Lukačićev *Quam pulchra es* u interpretaciji skupine vokalnih i instrumentalnih solista, znalački vođenih dirigentom Tomislavom Fačinijem).

Naposlijetku, potrebno je reći nešto i o notnim izdanjima *Sacrae cantiones*. Uz prvo Plamenčevo izdanje, on je sâm u predgovoru napisao da je »za praktičnu uporabu«. Drugim riječima, uz svoju transkripciju, Plamenac je dodao niz suvremenih oznaka za izvedbu (*largo*, *cantabile* itd.), kojih u izvorniku i uopće u ranobaroknim notnim zapisima jednostavno nema. U doba objavljivanja izdanja *Odabrani moteti* (1935.) Plamenac je već imao znatnu svjetsku reputaciju kao vrsni paleograf, reputaciju koju je ponajviše dugovao kritičkom iz-

Ansambl Musica Adriatica prikazan u knjižici uz CD s integralnom snimkom zbirke *Sacrae cantiones* Ivana Lukačića nacrtao je akademski slikar Marin Baučić

kav ansambl bio je Universitas Studiorum Zagrabienensis, koji je osnovao Igor Pomykalo. Govorim to iz prve ruke, jer sam i sâm bio članom toga ansambla. Bilo je to prije skoro 40 godina.

Teži put

Mladioj dirigentici Sari Dodig Baučić i ansamblu Musica Adriatica nedvojbeno je trebalo odlučnosti i hrabrosti kad su se odlučili objaviti nosač zvuka *Ivan Lukačić: Sacrae cantiones*. Odabrali su, naime, teži put. Izvedba je prepuštena isključivo vokalnim solistima, uz obvezni orguljski *continuo*. Nisu eksperimentirali s drugim pratećim glazbalima, koji su inače u takvoj ranobaroknoj vokalnoj crkvenoj glazbi uvijek moguća i legitimna opcija (usp. primjerice na

danju polifonih misa slavnoga majstora nizozemske škole Johanna Ockegheima. Mislio je Plamenac da će izdanjem *Odabrani moteti* pojednostavniti recepciju Lukačićeve glazbe, to više što je predgovor obogatio preciznim zabilješkama o izvođenju te glazbe. Nije računao na činjenicu da predgovorne tekstove u notnim izdanjima malotko čita!

Josip Andreis prihvatio se zadatka da iz Plamenčevih rukopisnih transkripcija pripremi notno izdanje *I. Lukačić: Šesnaest moteta*, pokazavši pritom nesnalaženje u redakтури. Osobito se to vidi u realizaciji šifriranoga orguljskog *continua*. Andreis je bio dobrodušni bard hrvatske glazbene historiografije, na njegovim su knjigama odrastali naraštaji glazbenika i glazbenih pisaca, ali

Vjerojatno nikad nećemo sa sigurnošću znati kako su stari majstori izvodili notno zabilježenu glazbu, ali možemo biti prilično sigurni da nisu izvodili samo ono što u notama piše

taj njegov paleografski izlet možda zaslužuje opsežniji kritički elaborat. No ne na ovome mjestu i ne od autora ovih redaka.

Moram spomenuti i izdanje što sam ga pripremio za franjevačkog nakladnika iz Padove. Nakladnik je od mene očekivao da dionicu orguljskog *continua* 'realiziram', tj. da ispišem, uwyjetno rečeno, svirku u lijevoj ruci. Naposljetku, Muzički informativni centar objavio je 1998. reprint unikata u Krakovu sačuvanoga prvotiska Lukačićevih *Sacrae cantiones*. Tek tim MiC-ovim izdanjem, neopterećenim kasnijim redaktorskim interpretacijama i zahvatima u tkivo notnih zapisa, otkrio se izvornik Lukačićeva skladateljskog duktusa u punini svoje jednostavne ljepote. Taj reprint, usudio bih se reći, vratio je *Sacrae cantiones* Ivanu Lukačiću.

Punina ljepote

Na kraju, osvrnuo bih se na CD ansambla Musica Adriatica i Sare Dodig Baučić. Taj najnoviji nosač zvuka Lukačićevih moteta donosi vokalne dionice vješto izbalansirane, a solistima je prepuštena sloboda da u kadencama dodaju pokoji ukras iz arsenala ranobaroknih afektivnih formula. Dakako da 'povijesna obaviještenost' nema ekskluzivnih prava na 'ispravnost' glazbene interpretacije. Takva ispravnost jednostavno ne postoji, nikad i nije postojala. Uzgred, Lukačićeve motete zasigurno su drukčije izvodili početkom 17. stoljeća na hrvatskom priobalju, u Veneciji ili u njemačkim gradovima (u koje je u dvije popularne antologije dospjelo ukupno šest moteta, preuzetih iz *Sacrae cantiones*). Sara Dodig Baučić i njezin ansambl pružili su nam vjeran prijenos izvorne notne slike. Možda najvjerniji dosad! U takvoj interpretaciji vidim dosta neoslobođene kreativnosti. Svojedobno je jedan znalac rekao: »Vjerojatno nikad nećemo sa sigurnošću znati kako su stari majstori izvodili notno zabilježenu glazbu, ali možemo biti prilično sigurni da nisu izvodili samo ono što u notama piše.«